

**ПРЕПОРЪКА НА ГРАЖДАНИТЕ КЪМ ЛИЦАТА, ОТГОВАРЯЩИ ЗА
СТРАТЕГИЯТА И ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ ПРИ ЕПИДЕМИИ И ПАНДЕМИИ
НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ**

Емилия Насева, Теодора Георгиева, Вероника Димитрова, Анна Курчатова, Антоанета Минкова, Мира Кожухарова

**CITIZENS RECOMMENDATION TO THE PERSONS RESPONSIBLE FOR STRATEGY
AND DECISION-MAKING IN EPIDEMICS AND PANDEMICS AT NATIONAL AND
INTERNATIONAL LEVEL**

Emilia Naseva, Teodora Georgieva, Veronika Dimitrova, Anna Kurchatova, Antoaneta Minkova, Mira Kojouharova

***Резюме:** Опитът от грипната пандемия през 2009 г. показва необходимост от разработването на стратегически подходи за създаване на доверие между гражданите, здравните експерти и политиците. Проведена е гражданска консултация с цел да се проучи мнението на гражданите и да се анализират съветите им към ръководните институции и експертите при възникване на ситуации, застрашаващи общественото здраве. Резултатите от препоръките на гражданите към лицата, отговарящи за стратегията и вземането на решения при епидемии и пандемии показват, че повечето от тях изпитват висока степен на недоверие към системата на здравеопазване и политиците. Препоръките им са свързани основно с необходимостта от информиране, комуникация и точна, достоверна и научна информация при опасност или при вече възникнала грипна пандемия.*

***Ключови думи:** грипна пандемия, гражданска консултация, контент анализ, информация, комуникация*

***Summary:** The experience of the influenza pandemic in 2009 showed the necessity to develop strategic approaches to create confidence between citizens, health experts and politicians. A citizen consultation is held in order to study the citizen opinions and to analyse their advices to governing institutions and experts in situations that are threatening public health. The results of the citizen recommendations to the persons responsible for the strategy and decision-making in case of epidemics and pandemics show that most of them are experiencing a high degree of distrust to the health care system and politicians.*

Their recommendations are mainly related to the necessity of information, communication and accurate, reliable and scientific information in case of threat or already occurring influenza pandemic.

***Key words:** influenza pandemic, citizen consultation, content analysis, information, communication*

ПРОУЧВАНЕ ЗА ИНФОРМИРАНОСТТА НА ПАЦИЕНТИТЕ В БЪЛГАРИЯ ПО ОТНОШЕНИЕ ПРОЦЕСА НА ПРЕКЛАСИФИКАЦИЯ НА ЛЕКАРСТВОТА ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА БЕЗОПАСНОСТ И ЕФЕКТИВНОСТ /ВТОРА ЧАСТ/

Валентина Белчева, Емилия Насева, Евгени Григоров, Тихомира Златанова

**STUDY OF BULGARIAN PATIENTS' AWARENESS ON THE PROCESS OF MEDICINES RECLASSIFICATION IN TERMS OF DRUG SAFETY AND EFFECTIVENESS /PART TWO/
Valentina Belcheva, Emilia Naseva, Evgeni Grigorov, Tihomira Zlatanova**

Резюме: Прекласификацията на лекарствата е съвременна тенденция, при която лекарства по лекарско предписание премивават в статут „без рецепта“. Този процес се свързва с множество ползи за крайния потребител/пациент, най-вече с овластяването му по отношение грижата за собственото му здраве. Съществуват обаче и рискове, свързани с улеснения достъп до самолечение. Лекарствата без рецепта са алтернатива, която освен в помощ на пациентите, също така влияе и на други ангажирани страни в здравеопазния процес - здравните специалисти (фармацевти и лекари), здравноосигурителни дружества, а също и държавата, представлявана от съответните управленски органи.

Основната цел на настоящото проучване е да се направи анализ на информираността на пациентите по отношение на процеса по прекласификация на лекарствата. Важен аспект в проучването е и да се разбере мнението на пациентите относно безопасността и ефективността на лекарствата, които преминават през прекласификация.

В поредица от затворени въпроси пациенти са дали своето мнение относно информацията, с която разполагат за различните видове лекарства, възможността за прекласификацията им, както и до колко информация за прекласификацията на лекарствата би ги интересувала. Специално внимание се отделя на безопасността и ефективността на лекарствата, които преминават прекласификация и мнението на пациентите свързано с това. Направен е и демографски анализ на данните.

Проведеното проучване доказва необходимостта от информационно обезпечаване на пациентите в случаите на промяна в статуса на дадено лекарство. Необходимо е и да се повишат базовите познанията им по отношение безопасност и ефективност на лекарствата. Това би спомогнало за по-качествена грижа за здравето при провеждане на самолечение.

Ключови думи: прекласификация, лекарство без рецепта, самолечение, безопасност, ефективност

Summary: The reclassification of medicines is a modern trend of switch of prescription medicines to drugs "without a prescription". This process is associated with lot of benefits to the end user / patient, especially to be able to manage his own health. However, there are risks associated with easy access to treatment. Unless patients, OTC drugs are alternative, which also affects the other parties involved in the healthcare process - health professionals (pharmacists and doctors), health insurance companies, and the state, represented by the relevant governing bodies.

The main objective of this study was to analyze the awareness of patients in the process of reclassification of drugs. An important aspect of the study is to understand the views of the patients on the safety and effectiveness of drugs that pass through reclassification.

In a series of closed questions patients have given their opinion on the information available to the different drug types, possibility of reclassification, as well as if specific information about the drug reclassification would help them. Special attention is paid to the safety and effectiveness of drugs that pass reclassification and the views of patients associated with it. A demographic analysis of the data is done as well.

This survey demonstrates the need for information provision to patients in cases of change in the status of a drug. It is necessary to increase the patients' basic knowledge about safety and efficacy of medicines. This would help to better quality when conducting self-medication.

Key words: reclassification, medicine without a prescription/OTC, self-medication, safety, effectiveness

**МНЕНИЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА ЗДРАВНИ УСЛУГИ ОТНОСНО
ОСВЕДОМЕНОСТТА ЗА ПРАВАТА ИМ КАТО ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ЗДРАВНО
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА**

Стайко Спиридонов, Емил Спасов

**THE OPINION OF HEALTH SERVICES CONSUMERS ON AWARENESS OF THEIR
RIGHTS AS COMPULSORY HEALTH INSURED INDIVIDUALS**

Stayko Spisidonov, Emil Spasov

***Резюме:** В медико-правната доктрина правата на пациента са разгледани като сложен комплекс от юридически норми и съответни етични принципи, отнасящи се към отделни пациенти или групи пациенти. В настоящата статия са представени и анализирани мненията на пациентите, лекарите и студентите по медицина относно осведомеността за правата им като задължително здравно осигурени лица и законната им защита. Изведени са препоръки относно подобряване на осведомеността на пациентите за техните права и законната им защита.*

***Ключови думи:** права на пациента, осведоменост, задължително здравно осигурено лице*

***Summary:** In the medical-legal literature rights of the patient are considered as complicated complex of legal norms and relevant ethical principles relating to individuals or groups of patients. . In this article are presented and analyzed opinions of patients, doctors and medical students on awareness of their rights as compulsory health insured persons and their legal protection. The recommendations on improving patient awareness of their rights and their legal protection are presented.*

***Key words:** patients' rights, awareness, compulsory health insured person*

**МАРКЕТИНГ НА ПЕРСОНАЛА –
ПОЗИЦИОНИРАНЕ КАТО АТРАКТИВЕН РАБОТОДАТЕЛ**
Вълчин Гаров, Антония Янакиева

**HUMAN RESOURCE MANAGEMENT –
POSITIONING AS AN ATTRACTIVE EMPLOYER**
Valchin Garov, Antoniya Yanakieva

***Резюме:** Докато още преди няколко години на първо място беше икономическият мениджмънт при ръководството на болнично заведение, в днешно време той се измества от мениджмънт на персонала. Най-голямото предизвикателство обаче представлява намирането на нови (квалифицирани) специалисти и ръководни кадри, личното позициониране като атрактивен работодател и преди всичко задържането на съществуващите служители в организацията. Проучването е направено в МК Доверие АД сред 100 служители през 2016 г.*

***Ключови думи:** маркетинг на персонала, болнично заведение, атрактивност на работодателя*

***Summary:** While a few years ago the financial management was a priority for the leadership in a hospital, nowadays it shifts from human resource management. The biggest challenge, however, is finding new (qualified) professionals and executives, personal positioning as an attractive employer and foremost retention of existing employees in the organization. The study was done in “Doverie” Hospital JSC among 100 employees in 2016*

***Key words:** human resource marketing, hospital, employer attractiveness*

СИНДРОМ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ИЗЧЕРПВАНЕ ПРИ АНЕСТЕЗИОЛОЗИ И ХИРУРЗИ ОТ РАЗЛИЧНИ СПЕЦИАЛНОСТИ

Вихрен Пеев, Светослав Гаров, Радка Горанова-Спасова

BURN-OUT SYNDROME IN ANAESTHESIOLOGISTS AND SURGEONS OF VARIOUS SPECIALTIES

Vihren Peev, Svetoslav Garov, Radka Goranova-Spasova

Резюме: Синдромът „бърнаут“ при медицински професионалисти е широко дискутиран, поради негативното влияние, което оказва на качеството на медицинската помощ. В статията е разгледано проучване върху синдрома на професионалното изчерпване с неговите три аспекта и проявлението му сред анестезиолози и хирурзи от различни специалности от три многопрофилни болници за активно лечение в гр. София.

Ключови думи: синдром на професионалното изчерпване; анестезиолози, хирурзи.

Summary: The Burn-out syndrome in medical professionals has been widely discussed due to the negative impact it has on medical help services. The article is focused on studying the Burn-out syndrome in its three aspects and its manifestation among anaesthesiologists and surgeons of various specialties working for three multiprofile hospitals for active treatment in the city of Sofia.

Key words: Burn-out syndrome; anaesthesiologists, surgeons.

**СЪСЛОВНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРСКОТО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ.
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД СЪСЛОВИЯТА.
ПРЕДЛОЖЕНИЯ DE LEGE FERENDA
Момчил Мавров, Мария Шаркова, Антония Янакиева, Десислава Бакова**

**PROFESSIONAL ORGANIZATIONS IN THE BULGARIAN HEALTH CARE SYSTEM.
CHALLENGES AND ISSUES FOR THE PROFESSIONAL ORGANIZATIONS.
PROPOSALS DE LEGE FERENDA
Momchil Mavrov, Maria Sharkova, Antoniya Yanakieva, Desislava Bakova**

***Резюме:** Статията разглежда правната същност на съсловните организации в България и тяхното значение за упражняването на различните регулирани професии в здравеопазването. Анализът критикува съществуващата нормативна уредба, уреждащата съсловните организации на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти. Посочват се основните проблеми, които възникват при упражняване на тези професии и контролът върху медицинските специалисти.*

Статията се спира подробно върху нуждата от промяна на законодателството и обосновава необходимостта от създаване на отделни съсловни организации за всяка професия. Правят се конкретни препоръки de lege ferenda, които са подробно и ясно аргументирани.

***Ключови думи:** съсловни организации; медицински специалисти; регулирани професии.*

***Summary:** The article argues about the legal aspects of the professional organizations in Bulgaria and their importance, relevant to the performance of different regulated professions in healthcare. The analysis criticizes the legislation, that stipulates the professional organization of the nurses, midwives, and associated medical professionals. Different problems, related to the performance of those professions and the control over them, are discussed.*

The article also argues about the necessity for amendment of the legislation and explains the need to create specific professional organizations for each medical profession. There are specific de lege ferenda recommendations, clearly articulated by the authors.

***Key words:** professional organizations; healthcare specialists; regulated professions*

АНТИДИСКРИМИНАЦИОННА ПОЛИТИКА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Тодор Черкезов, Магдалена Димитрова, Магдалена Александрова

NON-DISCRIMINATION POLICIES IN HEALTHCARE Todor Cherkeзов, Magdalena Dimitrova, Magdalena Alexandrova

Резюме: В статията се разглеждат морално-етичните и правни измерения на антидискриминационната политика в сферата на здравеопазването като част от универсалната политика за гарантиране на основните човешки права и най-вече правото на здраве. Посочват се признаците за дискриминация, разяснява се действието на Закона за защита от дискриминация и възможностите на гражданите да потърсят правата си. Приложени са практически казуси.

Ключови думи: антидискриминационна политика, антидискриминационно законодателство, дискриминационни признаци, защита от дискриминация, права на човека.

Summary: The article explores the moral, ethical and legal dimensions of non-discrimination policies in the area of healthcare being part of the universal policies for ensuring basic human rights and most of all the right to health. It defines the indications for discrimination, explains the application of the Law on Protection from Discrimination and the opportunities of people to claim their rights. Practical cases studies are used.

Key words: non-discrimination policies, non-discrimination legislation, indications for discrimination, protection from discrimination, human rights.

**ЗНАЧИМОСТ НА ЕТИЧНИТЕ КОМИСИИ В МЕДИЦИНСКАТА ПРАКТИКА.
ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ДЕЙНОСТТА СРЕД МЕДИЦИНСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ**
Нели Градинарова, Мариела Деливерска

**IMPORTANCE OF ETHICS COMMITTEES IN MEDICAL PRACTICE. PROMOTION
OF ACTIVITY AMONG HEALTHCARE PROFESSIONAL**
Neli Gradinarova, Mariela Deliverska

***Резюме:** Етично отговорното поведение се възприема като предпоставка за предотвратяване и противодействие на множество морални рискове в обществото. Моралният риск и моралната отговорност се разглеждат като елемент на всеки съзнателен, доброволен и автономен избор между различни възможности, дилеми, алтернативи, които се възприемат и оценяват като опасни, застрашаващи, водещи до загуба, вреда, потъпкване на някакви морални ценности и норми.*

Съвременната правна рамка регламентираща същност, функции и правомощия на етичните комисии е комплексна и многопластова, включваща както Конституционноправна уредба, така и редица актове на законово ниво, транспониращи съответните директиви приети в рамките на Европейския съюз.

За съжаление познанието за значимостта и ролята на етичните комисии и тяхното отражение върху медицинската практика е на твърде ниско ниво. При проведено анкетно проучване сред 149 медицински специалисти работещи в три лечебни заведения в страната прави впечатление, че при задаване на въпрос дали знаят какви видове етични комисии съществуват в България 12,1% отговарят, че нямат информация за това какви видове етични комисии съществуват в България, а 15,4 % отговарят, че някои етични комисии съществуват в България.

Ролята на медицинските специалисти в устойчивото развитие на здравеопазването, моралните аспекти, ценностите и отговорностите са тясно свързани с философията на общественото здравеопазване.

***Ключови думи:** Етични комисии, информираност, функции, правомощия, значимост*

***Summary:** Ethically responsible behaviour is seen as a prerequisite for preventing and countering many moral hazards in community. Moral hazard and moral responsibilities are considered as part of any conscious, voluntary and autonomous choice between different options dilemmas alternatives, which are perceived and assessed as dangerous, threatening leading to loss, damage, violation of any moral values and norms.*

Modern legal framework regulating the nature, functions and competences of the ethics committees is complex and multi-layered, including both Constitutional framework and legislative acts implementing relevant Directives adopted within the European Union legal framework.

Unfortunately, knowledge of the importance and the role of ethics committees and their impact on medical practice is relatively low. In a survey conducted among 149 healthcare professionals working at medical hospitals across Bulgaria has been observed that when professionals are being questioned whether they know what kind of ethics committees do exist in Bulgaria, total of 12,1 % declared that they have no information on what kinds of ethics committees do exist in Bulgaria, while 15,4% declared that some kinds of ethics committees exist in Bulgaria.

The role of healthcare professionals in the sustainable development of healthcare, moral aspects, values and responsibilities are closely related to the philosophy of public health care.

***Key words:** Ethics committees, knowledge, functions, responsibilities, significance*

**КОНТРОЛЪТ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО –
ЕЛЕМЕНТ НА ЕФЕКТИВНИЯ МЕНИДЖМЪНТ
Мария Лазарова**

**CONTROL IN HEALTH –
ELEMENTS OF EFFECTIVE MANAGEMENT
Mariya Lazarova**

***Резюме:** Всичко онова, което се прави в една организация и води до успех, заслужава внимание и поддръжка. Съпоставяйки реално достигнатите резултати със заплануваните, ръководството на организацията има възможност да разбере как организацията е постигнала успех и къде е претърпяла неуспех. С други думи, един от важните аспекти на контрола, се свежда до това да определи кои направления от дейността на организацията са способствали най-ефективно за достигане на нейните цели. Целта на настоящото изследване е да се проучат и анализират възможностите за контрол в лечебните заведения за болнична помощ (ЛЗБП) и отношението към него. Използвани са документален, графичен и социологически метод (анкета, интервю).*

***Ключови думи:** контрол, лечебни заведения, качество, ресурси, ефективност*

***Summary:** All that is done in an organization and leads to success, deserves attention and support. Comparing the actual results achieved planned, the management of the organization is able to understand how the organization has succeeded and where it suffered a setback. In other words, an important aspect of control boils down to determine which areas of the organization have contributed most effectively to achieve its objectives. The aim of this study is to explore and analyze opportunities to control the medical establishments for hospital care (LZBP) and attitude towards it. Used documentary, graphic and sociological method (survey, interview).*

***Key words:** control, hospitals, quality, resources efficiency*

**МНЕНИЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА ЗДРАВНИ УСЛУГИ ОТНОСНО
ОСВЕДОМЕНОСТТА ЗА ПРАВАТА ИМ КАТО ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ЗДРАВНО
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА**

Стайко Спиридонов, Емил Спасов

**THE OPINION OF HEALTH SERVICES CONSUMERS ON AWARENESS OF THEIR
RIGHTS AS COMPULSORY HEALTH INSURED INDIVIDUALS**

Stayko Spisidonov, Emil Spasov

***Резюме:** В медико-правната доктрина правата на пациента са разгледани като сложен комплекс от юридически норми и съответни етични принципи, отнасящи се към отделни пациенти или групи пациенти. В настоящата статия са представени и анализирани мненията на пациентите, лекарите и студентите по медицина относно осведомеността за правата им като задължително здравно осигурени лица и законната им защита. Изведени са препоръки относно подобряване на осведомеността на пациентите за техните права и законната им защита.*

***Ключови думи:** права на пациента, осведоменост, задължително здравно осигурено лице*

***Summary:** In the medical-legal literature rights of the patient are considered as complicated complex of legal norms and relevant ethical principles relating to individuals or groups of patients. . In this article are presented and analyzed opinions of patients, doctors and medical students on awareness of their rights as compulsory health insured persons and their legal protection. The recommendations on improving patient awareness of their rights and their legal protection are presented.*

***Key words:** patients' rights, awareness, compulsory health insured person*

ЕФЕКТИВНОСТ НА РЕСУРСИТЕ ПРИ ДЕНТАЛНАТА ПОМОЩ В Р. БЪЛГАРИЯ
Николай Попов, Евелина Перчинска-Поптодорова, Стайко Спиридонов, Тодор
Димитров

RESOURCE EFFICIENCY OF DENTAL CARE IN BULGARIA
Nikolay Popov, Evelina Perchinska-Poptodorova, Stayko Spiridonov, Todor Dimitrov

Резюме: Настоящата статия разглежда нагласите на пациентите относно необходимостта от промяна при управлението на ресурсите за денталната помощ в Р. България. Тя е базирана на анкетно проучване, осъществено през периода юни – декември 2016 г., проведено сред потребители на дентална помощ, ползвали стоматологични услуги в гр. София. Проучена е удовлетвореността им от получената дентална помощ по линия на НЗОК, доколко познават здравния пакет дентални услуги на касата и адекватен ли е на потребностите им, каква сума отделят ежегодно за дентално здраве и колко от тях ползват допълнителен здравно-застрахователен пакет за дентални услуги. Проучването показва, че по отношение на денталната помощ съществуващата здравна система не отговаря адекватно обществените нужди и очаквания. Необходими са не само допълнителни финансови средства за дентална помощ, но и адекватно разпределение и ефективно оползотворяване на ресурсите.

Ключови думи: дентална помощ, здравно осигуряване, доброволно здравно осигуряване, Национална здравноосигурителна каса (НЗОК)

Summary: The present paper examines the patients opinions about the necessity of changes in the resources management for dental care in Bulgaria. The paper is based on a research realized in June-December 2016. The research was conducted among patients of dental care using dental services in the capital. The authors investigate theirs satisfaction from received dental healthcare by the National Health Insurance Fund (NHIF), their knowledge of the dental package by NHIF, whether their needs have been satisfied, how much money they spend every year for dental health and how many of them have additional voluntary health insurance package for dental services. The study shows that the dental healthcare system doesn't meet the needs of the patients. The health system needs extra money for dental care but they have to be more effectively spent.

Key words: dental care, health insurance, voluntary health insurance, National health insurance fund (NHIF)

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И РЕШЕНИЯ ЗА ПРОМЕНИ В УПРАВЛЕНИЕТО И ФИНАНСИРАНЕТО НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА

Григор Димитров, Златица Петрова

CHALLENGES AND SOLUTIONS FOR REFORMING THE MANAGEMENT AND FINANCING OF HEALTH INSURANCE SYSTEM

Grigor Dimitrov, Zlatitsa Petrova

Резюме: Статията разглежда възможността да се пристъпи към промяна на статуквото в здравноосигурителната система, като се подготви и обсъди пакет от организационни, финансови и правни мерки, които ще допринесат за подобряване ефективността от функциониране на системата и подобряване на качеството на медицинското обслужване. За целта е необходимо да се преосмисли и предифинира съдържанието на принципите на солидарност и справедливост в здравноосигурителните системи. На основата на анализа на организационните, финансовите, ресурсните и особено на факторите, които обуславят ефективността на системата, както и отчитане на тенденциите за очакваните реформи в страните от ЕС, са посочени няколко стъпки, без които не може да се започне подготовката и провеждането на реформата.

На първо място е необходимо да се разработи обща концепция за радикални промени в системата на здравеопазването, която в дългосрочен план да обединява волята, желанията, очакванията и усилията на политическите сили, държавата, работодателите, синдикатите, медицинската общност и населението. Посочено е, че при разработването на общата концепция за промени в здравеопазването изисква да се вземе политическо решение, с което да се определи какъв ще е моделът на здравната система, чиято архитектура ясно и точно да се определи какво ще е участието на държавата, осигурителните/застрахователните институции и населението в организацията, управлението и финансирането на системата.

Успехът от провеждането на подобна реформа в здравеопазването се определя в значителна степен от своевременното въвеждане на широка и всеобхватна електронизация на цялата така очертана система на здравеопазването, която да е неразделна част от електронното правителство.

Друг основен фактор за осигуряване на стабилност, сигурност и предвидимост в дейността на така посочения модел на здравноосигурителната система е да се извърши реално остойностяване на основния пакет от здравни дейности, който се гарантира с бюджета на НЗОК.

Преразглеждане и преосмисляне на съдържанието и приложението на принципа на солидарността в осигурителната система. Водецот е да се обвърже с приноса на лицето в осигурителната система и неговата отговорност за опазване на здравето му.

Въвеждането на нов модел на здравната ни система налага радикални промени в организацията и управлението на здравната система. Един от големите дефекти на провежданата реформа е, че тя се ограничи и обхвата само здравното осигуряване, без да се внесат съществени промени в статута, обхвата на дейност и финансирането на държавните органи по здравеопазване и техните сателити – агенции, институти, регионални звена и т.н.

В заключение е необходимо да се осигури реално трипартитно управление на здравноосигурителната система, което да отговаря на реалния принос на страните във финансирането на системата. В регламента за дейността на органите на управление по законов път следва да се гарантира вземането на решения с консенсус между страните по най-важните, стратегическите проблеми, свързани с функционирането и развитието на системата на здравното осигуряване.

Ключови думи: система на здравеопазването, здравноосигурителната система, принцип на солидарност и справедливост в здравноосигурителните системи, основен пакет

от здравни дейности, Национална здравноосигурителна каса, трипартитно управление, реформа, ефективност на здравната система, концепция

Summary: *The article discusses the possibility of stepping towards changing the status quo in the health insurance system by preparing and debating on a package of organizational, financial and legal measures which will contribute to improving the system's efficiency and improving the medical services quality. To this end it is necessary to revisit and redefine the content of the principles of solidarity and justice in the health insurance system. On the basis of the organizational, financial and resource factors and especially factors which preclude the efficiency of the system as well as on the basis of the tendencies of the expected reforms in the EU member states, several crucial steps are indicated which need to be taken before launching and implementing the reform.*

First of all it is necessary to elaborate an overall concept of radical changes in the health care system, which in a long term will unite the will, the desires, the expectations and the efforts of political parties, the state, the employers, the syndicates, the medical community and the citizens. It is pointed out that elaborating an overall concept of changes in healthcare system requires a political decision to be taken which will define what should be the health system model, whose design will clearly define how and how much will the various stakeholders - the state, insurance/health insurance and the population participate in the organization, management and financing of the system.

The implementation success of similar reform in health care will be defined to a large extent by the timely introduction of e-servicing the whole health system, which is an integral part of e-government.

Another main factor for providing stability, safety and foreseeability in the work of the indicated model of health insurance system is to analyze and set the real costs of the main health insurance package, which should be guaranteed by NHIF budget.

Revisiting and redefining the content and implementation of the principle of solidarity in the health insurance system. It is important to correlate the contribution of the health insured person to the system and his/her responsibility in taking care of his/her own health.

Introducing new model of health system requires radical changes in the organization and management of the health system. One of the biggest deficiencies of the present reform is that it was limited to the introduction of health insurance without introducing significant changes in the statute, work and financing of state health institutions and their satellites- agencies, instates, regional offices etc.

In conclusion it is necessary to ensure in practice tripartite management of the health insurance systems, which will correspond to the real contribution of all stakeholders to the financing of the system. The law stipulating the work and responsibilities of the control bodies should guarantee that decisions on the most important, strategic issues of the functioning and developing of the health insurance system should be taken by consensus.

Key words: *health system, health insurance system, principles of solidarity and justice, main package of health services, NHIF, tripartite management, reform, health system efficiency, concept*

**НОВ ПОДХОД ПРИ ДОСТЪПА ДО МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В
ДЕЙСТВАЩАТА НОРМАТИВНА УРЕДБА**
Андрей Кехайов, Стайко Спиридонов

**NEW APPROACH IN ACCESS TO MEDICAL HEALTHCARE THROUGH
REGULATORY CHANGES**
Andrey Kehayov, Staiko Spiridonov

Резюме: Правото на достъп до медицинска помощ е основно човешко право, регламентирано в редица национални и международни нормативни актове. През 2016 г., в националната ни правна система, на подзаконово нормативно ниво бяха въведени промени в Наредбата за осъществяване правото на достъп до медицинска помощ.

Въведените нови изисквания в начина на функциониране на системата на здравеопазване в България са в съответствие с изискванията на Договора за функционирането на Европейския съюз осигуряващи високо равнище на човешкото здраве, координирани със здравните политики на останалите държави членки на ЕС, с цел изграждане на по-високи стандарти и взаимно допълване на здравните услуги

Ключови думи: Медицинска помощ, достъп, нормативна уредба

Summary: The right to access to medical healthcare is fundamental right, regulated in various national and international legal acts. In 2016, in our national legal system of normative level amendments were introduced in the Ordinance of the right of access to medical care.

The new requirements, introduced in the functioning of the healthcare system in Bulgaria are in accordance with the Treaty on the Functioning of the European Union, providing a high level of human health, coordinated with the health policies of other European union Member States, in order to build higher standards and complementarity of health services

Key words: Medical care, access, legal regulation

РЕАЛИЗИРАНЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ В РИСКОВА КОРУПЦИОННА СРЕДА
Йордан Деливерски

PERFORMING HEALTHCARE ACTIVITIES IN HIGH-RISK CORRUPTION ENVIRONMENT

Jordan Deliversky

***Резюме:** Достъпът до системата на здравеопазване и неговото безпрепятствено реализиране е значим фактор за нивото на развитие на всяко съвременно общество.*

Корупцията в здравеопазването може да има различни форми на проявление. Мотивацията при всяка една от тях се състои в потенциалната възможност да се извлече изгода от заеманото положение на лицето в йерархията на здравната система, независимо дали става въпрос за директна финансова облага от индивидуални или институционални плащания, или се отнася до засилване на властта и влиянието в самата система.

За справяне с негативните последици при реализиране на медицински дейности във високо рискова корупционна среда, трябва да бъде отделено внимание на моралните и етични фактори, допринасящи за устойчивост и ефективност на здравната система.

С въвеждането на прозрачни критерии за достъп до медицинско обслужване на гражданите, както и със задължението на държавата да осигурява високо ниво на предоставяните медицински услуги, се гарантира безпрепятствено функциониране на системата на здравеопазване.

***Ключови думи:** Корупция, здравеопазване, превенция, достъп до медицинско обслужване.*

***Summary:** Access to the healthcare system and its smooth implementation is a significant indicator for the level of development of any modern society.*

Corruption in the healthcare sector can be observed in different forms. Motivation in each of them lies in the potential to benefit from a position held in the hierarchy of the health system, whether direct financial benefit could be obtained from individual or institutional payments, or it refers to strengthen the power and influence in the system.

When dealing with negative consequences of the performance of medical activities in high-risk corruption environment, attention should be focused on moral and ethical factors contributing to the sustainability and efficiency of the healthcare system.

The introduction of transparent criteria for access to healthcare services and the state's obligation to provide a high level of medical services, ensure the smooth functioning of the healthcare system.

***Key words:** Corruption, healthcare, prevention, access to medical care*

ОЦЕНКА НА ЗДРАВНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ Стаматос Прифтис, Евгени Григоров, Светлин Георгиев, Антония Янакиева

HEALTH TECHNOLOGY ASSESSMENT OF MEDICAL DEVICES Stamatios Priftis, Evgeni Grigorov, Svetoslav Georgiev, Antoniya Yanakieva

Резюме: *Оценката на здравните технологии се разви като ключов елемент в помощ на разпределението на здравните бюджети. Индустрията на медицинските изделия е една от най-динамичните и иновативни области в здравеопазването, медицината и фармацевцията, с хиляди нови продукти, които излизат ежегодно на пазара. Съответно, голямото разнообразие от тях, както и различните технологии, които са включени в общото понятие „медицинско изделие“, са подложени на засилен контрол по отношение на тяхната безопасност. В този контекст са налице редица особености за медицинските изделия, които може да комплицират задълбочената икономическа оценка и да ограничат нейната информативна стойност.*

Някои от тези особености са свързани с конкретните характеристики на изделието, например повечето технологии и изделия имат множество показания, определени от производителя. Други особености от своя страна отразяват външните условия и са с по-общ характер, като например регулаторната рамка, която производителят на медицинското изделие е длъжен да спазва преди одобрението му на пазара, както и структурата и особеностите на здравната и фармацевтична индустрия.

В тази статия се разглеждат и обсъждат наличните литературни данни за горепосочените усложняващи фактори и техните практически последици, които могат да бъдат използвани като основа за разработване на целеви решения на възникващите предизвикателства при икономическата оценка на медицинските изделия. Обсъждат се и предложения от водещи специалисти в областта, на рамки и модели като IDEAL-D, които биха подобрили значително международното сътрудничество и наличието на висококачествени клинични данни за ефективност.

Ключови думи: *оценка на здравните технологии, медицински изделия, IDEAL*

Summary: *HTA has evolved as a key element to support the distribution of healthcare budgets. The medical devices industry is one of the most dynamic and innovative areas of healthcare, medicine and pharmacy, with thousands of new products introduced every year in the market. Accordingly, the wide variety of them and the different technologies that are included in the general term "medical device" are subjected to increased control over their safety. In this context, there are a number of specific features of medical devices that could complicate the economic evaluation process and limit its informative value.*

Some of these features are related to the specific characteristics of the product, as most technologies and products have multiple indications specified by the manufacturer. Other factors, such as the structure and characteristics of the healthcare and pharmaceutical industry and the regulatory framework, reflect external conditions and are more general.

This article reviews and discusses the available literature data for the above mentioned complicating factors and their practical consequences that can be used as a basis to develop targeted solutions to emerging challenges in the economic evaluation of medical devices. Discussed are also suggestions from leading experts in the field for frameworks and models such as IDEAL-D, which would significantly improve international cooperation and the availability of high quality clinical evidence of effectiveness.

Key words: *health technology assessment, medical devices, IDEAL*

АНАЛИЗ НА МАРШРУТА НА ПАЦИЕНТА - НЕОБХОДИМ ПОДХОД В ЗДРАВНИЯ МЕНИДЖМЪНТ

Боряна Борисова, Добриана Сиджимова

THE ROUTE OF THE PATIENT - A SYNTHETIC INDICATOR OF THE INTEGRITY OF THE MEDICAL CARE

Boryana Borisova, Dobriana Sidjimova

Резюме: *Маршрутът на пациента отразява последователните стъпки в движението на пациента през различните структури на здравната система. Това движение има индивидуални особености и различия, но след задълбочен анализ може да се получат полезни общи изводи за организацията на медицинската помощ като цялостна система, респективно за взаимодействието между различните лечебни заведения. В социално-медицински аспект маршрутът на пациента е задължителен раздел на социалната история на заболяването. Анализите показват, че връзката между ОПЛ и специализираната помощ е формална, изразяваща се само в даване на направление. Значителен процент от пациентите се самонасочват към хоспитализация. Във фокуса на ефективния здравен мениджмънт следва да бъде пътя на пациента като индикатор за координация в дейността на лечебните заведения и за нивото на интегритет в медицинското обслужване.*

Ключови думи: *координация, интегритет, маршрут на пациента, ефективен мениджмънт, лично здравно досие*

Summary: *The route of the patient record of the successive steps in the movement of patients through the various structures of the health system. This movement has individual characteristics and differences, but after summary analysis can obtain useful general conclusions about the organization of medical care as a complete system, respectively for interactions between different hospitals. Seen in this light, the route of the patient can act as an indicator of coordination in the activities of medical institutions and the level of integrity in medical services as a complete system. In socio-medical aspect of patient itinerary is compulsory section of the social history of the disease. The relationship between GP and specialist help is formal. A significant percentage of patients homing to hospitalization. Effective health management needs a complete dynamic route information to the patient as a primary indicator and criterion for the coordination and quality of medical care.*

Key words: *coordination, integrity, route of the patient, efficient management, personal health record.*

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЗДРАВНАТА КОМУНИКАЦИЯ

Светослав Гаров, Радка Горанова-Спасова, Ангел Енчев

CHALLENGES CURRENTLY FACING HEALTH COMMUNICATION

Svetoslav Garov, Radka Goranova-Spasova, Angel Enchev

Резюме: В наши дни здравната комуникация е изправена пред редица предизвикателства. Проблемите в здравното общуване са следствие на много фактори, като едни от най-съществените са: недостатъчно ниво на здравна грамотност на населението, пропуски/грешки в общуването при използването на средствата за масово осведомяване и липсата на достатъчно обучени специалисти по здравна комуникация. В статията се предлагат методи и подходи за избягване на комуникационна пропаст между аудиторията и посланието.

Ключови думи: здравна комуникация, здравна грамотност, стратегическо планиране

Summary: Nowadays, health communication faces a number of challenges. The problems in health related communication occur as the result of number of different factors, the most significant of them being an inadequate level of health literacy among the population, mistakes and omissions in communication when using the mass media and the lack of health communication experts having the sufficient training. The article specifies approaches and methods of avoiding the communication gap between readers and its message.

Key words: health communication, health literacy, strategic planning

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЗДРАВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ЦЕЛИТЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО – ЗАКОНОВИ И ЕТИЧНИ НОРМИ

Йордан Деливерски, Мариела Деливерска

USE OF HEALTH INFORMATION FOR INSURANCE PURPOSES – LEGAL AND ETHICAL STANDARDS Jordan Deliversky, Mariela Deliverska

Резюме: Дейността по събиране, обработване, използване и съхранение на здравна информация за целите на застраховането изисква високо ниво на компетентност, с оглед на негативните последици, които биха могли да настъпят.

Законодателството, действащо в рамките на Европейския съюз, както и националните правни норми изискват всяко обработване на лични данни да бъде законосъобразно, добросъвестно и прозрачно по отношение на физическите лица. Обработването на лични данни трябва да се извършва единствено за конкретни цели, предвидени в закона.

В Кодекса за застраховането, като част от национално правната ни система, изрично се съдържат правила, свързани с опазване на застрахователната тайна, като стриктно са регламентирани условията и реда при който може да бъде разкрита застрахователна тайна.

Невъзможността за гарантиране на сигурността на информацията в информационните системи ползвани от застрахователите, може да даде възможност за манипулиране на данни за здравословното състояние на застрахованите лица, което може да доведе до съществени вреди.

Ключови думи: Лични данни, здравен статус, застраховане, информационна сигурност

Summary: The collection, processing, use and storage of health information for insurance purposes requires a high level of competence, in regard to the negative consequences that might occur.

Legislation in force within the European Union and national legal framework requires any processing of personal data to be lawful, conscientious and transparent in relation to all individuals. The processing of personal data must be carried out for specific purposes only and whenever it is provided by law.

In the Insurance Code, as part of our national legal system, there is included an explicit regulation in regard to the protection of insurance data and the non-dissemination of information that may be confidential.

The inability to guarantee security of information included into the information systems used by insurers, may allow manipulation of data on the health status of the insured persons, which can lead to substantial damages.

Key words: Personal data, health status, insurance, information security

ИНВАЛИДНОСТТА КАТО ГЛОБАЛЕН МЕДИКО-СОЦИАЛЕН ПРОБЛЕМ

Иво Борисов

DISABILITY AS A GLOBAL MEDICAL AND SOCIAL PROBLEM

Ivo Borissov

Резюме: *Инвалидността е глобален медико-социален проблем на обществото. Хората с увреждавтия не могат да извършват определени дейности. Инвалидите са по-малко способни и имат по-ограничен кръг възможности пред себе си. В темата са представени моделите, обясняващи нейната поява и две класификации на инвалидност.*

Ключови думи: *Инвалидност, медико-социален проблем*

Summary: *Disability is a global medical and social problem of society. People with disabilities can not perform certain activities. Disabled people are less capable and have a limited range of options in front of him. At issue are presented models explaining its appearance and two classifications of disability.*

Key words: *Disability, medical and social problem*